

Ścieżka dydaktyczna Torfowisko jest blisko

Obszar NATURA 2000 CHEŁMSKIE TORFOWISKA WĘGLANOWE PLB060002

Powierzchnia : 4309,4 ha

Opis : Obszar położony jest na wschód od Chełma w Obniżeniu Dubienki, stanowiącym fragment Polesia Wołyńskiego. Złożony jest z 5 torfowisk niskich typu węglanowego. Geneza tych torfowisk związana jest z powstaniem, w wyniku procesów krasowych, zagłębień terenu, w których gromadziła się materia organiczna i materiały organiczne. Torfowiska te są zasilane wyłącznie przez wodę pochodzącą z opadów atmosferycznych. Szczególną rolę w tworzeniu torfowisk należy przypisać jednej roślinie - kłoci wiechowatej, która porasta znaczną część obszaru (ok. 50%). W krajobrazie ostoi ważną rolę odgrywają tzw. grądziki, czyli porośnięte lasem lub murawami ciepłolubnymi, kredowe wywyższenia terenu. To na nich można spotkać niewielkie płyty lasów typu dąbrowy świetlistej, która prawdopodobnie jest zbiorowiskiem pierwotnym dla tego siedliska. Zdecydowana większość powierzchni ostoi poprzecinana jest rowami melioracyjnymi. Występują tu również liczne oczka wodne. Obszar uznawany jest za ważną ostoję ptaków o randze europejskiej. Stwierdzono tu przynajmniej 20 lęgowych gatunków ptaków wymienianych w załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 16 gatunków ptaków migrujących wymienianych w tej dyrektywie, wśród których 10 gatunków jest zagrożonych i znalazło się w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt. Torfowiska te stanowią jedną z najważniejszych polskich ostoi lęgowych wodniczki. Zasiedlane są bowiem przez 7-8% krajowej populacji tego gatunku. Ponadto lęgi odbywa tu przynajmniej 1% krajowej populacji błotniaka łąkowego i stawowego, dubelta, podrózniczka, sowy błotnej, krwawodzioba, kszyka, kulika wielkiego i rycyka. Obszar jest ważny nie tylko ze względu na występowanie ptaków. W ostoi stwierdzono ponadto występowanie 1 gatunku gada, 1 płaza oraz 4 gatunki bezkręgowców i 1 gatunek rośliny naczyniowej, znajdujących się w załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Odnotowano tu również wiele rzadkich gatunków roślin, w tym 19 objętych w Polsce ochroną prawną. (© Instytut na Rzecz Ekorozwoju: [za: http://obszary.natura2000.org.pl/](http://obszary.natura2000.org.pl/))

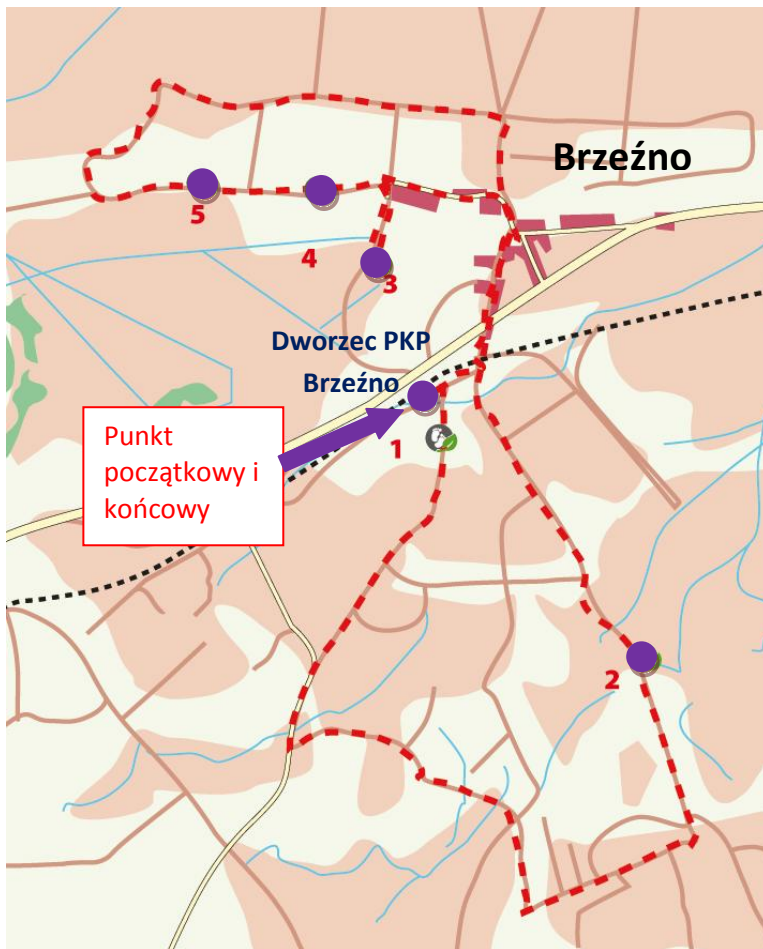

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

pętla duża

pętla mała

Legenda przystanków:

- przystanek
- ścieżka rowerowa

Rodzaj ścieżki: rowerowa, układ zamknięty

Długość ścieżki: mała pętla 20 km; duża pętla 40 km

Czas przejścia: mała pętla - 2,5 h; duża pętla – 5 h

Stopień trudności: umiarkowana ; trudna

Liczba przystanków: mała pętla - 5; duża pętla – 6

Przebieg ścieżki dydaktycznej

Dlaczego Chełmskie Torfowiska Węglanowe zostały objęte siecią Natura 2000?

Ostoja ta obejmuje kompleks czterech torfowisk węglanowych na torfowiskach niskich. Występują tu duże powierzchnie szuwaru kłoci wiechowatej. Pośród torfowisk rozrzucone są niewielkie wyniesienia kredowe, których obecność decyduje o dużej różnorodności zarówno w świecie roślin jak i zwierząt. W ostoi tej stwierdzono bytowanie 142 gatunków ptaków, z których ponad 110 wyprowadza tutaj lęgi. Jest to jedno z najważniejszych w Europie stanowisk rozrodu wodniczki, a także ważne lęgowisko błotniaka łąkowego i dubelta. Ogromny potencjał tej ostoi dla występowania ptaków siewkowatych (kszyk, czajka, rycyk) sprawia, że poprzez właściwe zagospodarowanie próbuje się odtworzyć liczne populacje tych ptaków.

Przystanek 1 – punkt początkowy

Współrzędne: N51° 9' 23,67"; E23°37' 7"

Lokalizacja Stacja PKP Brzeźno

W skład Chełmskich Torfowisk Węglanowych wchodzi rezerwat „Brzeźno”, „Rozkosz” i „Bagno Serebyskie”. Należą one do Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000. Celem tego systemu jest ochrona zagrożonych wyginięciem gatunków zwierząt, roślin oraz sieci przyrodniczych.

Torfowiska położone są na pograniczu Obniżenia Dubińskiego a Pagórków Chełmskich. Na ich terenie niezwykle cennym okazem jest unikalny typ torfowiska niskiego węglanowego oraz związane z nim bardzo rzadkie rośliny (m.in. storczyk krwisty) oraz zwierzęta (m.in. sowa błotna i wodniczka).

Chełmskie Torfowiska Węglanowe Fot. W. Komorowski

Przystanek 2

Współrzędne: N51° 8' 32,48"; E23°32' 14"

Temat: Rezerwat Rozkosz

Rezerwat Rozkosz jest obszarem chronionym i swoim obszarem obejmuje 473 ha torfowisk niskich, będących schronieniem dla wielu rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Występują tu: oman wąskolistny, zawilce wielkiwatowy oraz gnieźdzą się bekas, kszczyk, derkacz oraz żuraw. Jest to nasz największy ptak krajowy, który na swoje gody przylatuje na przełomie marca i kwietnia. Zanim ptaki dobiorą się w pary odbywają taniec godowy, podobny do baletu „pas de deux”. Osobniki podskakują i kłaniają się ku sobie z rozprostowanymi płasko skrzydłami, a następnie samiec trzymając pionowo dziób dostojnie kroczy za wybraną samicą. Żurawie od sierpnia do połowy września zbierają się w stada na miejscu wypoczynku. Żuraw jest objęty ścisłą ochroną gatunkową i wymaga ochrony czynnej.

Ciekawostka: Podczas przelotu stada lecą w kluczach lub skośnych szeregach i wydają donośny głos zwany klangorem.

Przystanek 3

Współrzędne: N51° 9' 42,15"; E23° 36 ' 48"

Temat: Motylowa łąka

Motylowa łąka to ścieżka dydaktyczna o dł 1,2 km, dzięki której można dowiedzieć się o faunie i florze Torfowisk Chełmskich oraz wilgotnych łąk okalających. Najbardziej charakterystyczną rośliną tych terenów jest zespół kłoci wiechowatej. Posiada ona bardzo twarde i ostre liście, a w związku z tym trudno przemieszczać się po obszarze nią porośniętym. Dlatego też powstał potoczny termin „kłociokilometry” który oznacza że przebycie 1 km trasy przez kłociowisko odpowiada wysiłkowi przebycia nawet kilkudziesięciu kilometrów na nie porośniętym terenie. Z rośliną tą nieodzownie związana jest wodniczka - ptak zagrożony wyginięciem w skali naszego globu. Jego siedlisko tworzy właśnie m.in. kłóc wiechowata.

Ciekawostka: Na Chełmskich Torfowiskach Węglanowych można znaleźć 80 gat. motyli m.in. przeplatka aurinia, czerwończyk nieparek, modraszka telejus i nausitans, strzępotek polaczek oraz modraszek alkon. Można też spotkać tu m.in. 34 gatunki ważek, kumaki, ropuchę szarą i żółwia błotnego oraz bobra europejskiego.

Ciekawostka: Larwy modraszki alkona przybierają kształt i zapach łudzaco podobny do larw mrówek, przez co omyłkowo są one zabierane do mrowiska i żywione przez mrowiska. Gdy dorastają do odpowiednich rozmiarów pożerają larwy mrówek aż do pełnego rozwoju. Zjawisko to nazywa się myrmekofilią.

Rusalka pawik Fot. W. Komorowski

Przystanek 4

Współrzędne: N51°10'0,91"; E23°35'54,24"

Lokalizacja: Punkt Widokowy

Temat : Rezerwat Brzeźno

Na wyjątkowość Chełmskich Torfowisk Węglanowych wpływa ich zasadowy charakter, który uwarunkowany jest skałą węglanową (kredą piszącą), stanowiąc nieprzepuszczalne podłoże skalne. Dzieje się tak ponieważ pokłady torfu tworzyły się w kotlinach kredowych, powstałych pomiędzy ostańcami kredowymi, które są efektem erozji. Takie ukształtowanie terenu nazywamy **wertepem krasowym**. Charakterystyczne dla tego krajobrazu są wyspy lub półwyspy zwane „grądzikami”. W obszarach obniżej gdzie pokłady torfu osiągają grubość 1-6 m spotkać możemy typową roślinność bagienną. M.in. szuwały turzycowe. Grądziki natomiast pokryte są zaroślami wierzbowymi i drzewami oraz roślinnością kserotermiczną - gatunkami lubiącymi silne nasłonecznienie, silnie nagrzane stanowiska o niskiej wilgotności.

fot. W rezerwacie Brzeźno. Autor: Album chełmskie ścieżka

Przystanek 5

Współrzędne: N51° 10'0,5"; E23°36'42,36"

Temat: Regionalne zarządzanie zasobami przyrody

Wokół widzimy pola wokół wsi Brzeźno. Jak większość wsi w Polsce mieszkańcy żyją tu głównie z rolnictwa. Objęcie tych obszarów wieloma formami ochrony przyrody wymusza na gospodarzach szczególny sposób zarządzania zasobami przyrody. Koncepcja ekorozwoju brzmi: „*Na obecnym poziomie cywilizacyjnym możliwy jest rozwój zrównoważony, to jest taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na ich zaspokojenie.*”

W Polsce zasada zrównoważonego rozwoju zyskała rangę konstytucyjną – została zapisana w art. 5 konstytucji RP a definicja zrównoważonego rozwoju znalazła się w ustawie Prawo Ochrony Środowiska: "taki rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń." Dla mieszkańców wsi oznacza to raczej ekstensywną gospodarkę rolną. Straty z tego tytułu pokrywają fundusze krajowe i europejskie. Wprowadzenie sieci Natura 2000 daje nowe możliwości dofinansowywania gospodarki rolnej w ramach programów rolno-środowiskowych.

Granica ekosystemów – polnego i torfowiskowego
Fot. W. Komorowski

Ciekawostka: Patrząc na północ można dojrzeć Cerkiew św. Włodzimierza w Brzeźnie. Jest to cerkiew prawosławna w dekanacie Chełm. Murowana cerkiew została wzniesiona w 2004 na miejscu drewnianej prawosławnej kaplicy cmentarnej z 1935, będącej w bardzo złym stanie technicznym. Projekt budynku został wykonany w 2001 przez Wojciecha Filipa i Macieja Maciejewskiego. Prace budowlane wykonywali sami wierni z Brzeźna z pomocą finansową parafii św. Jana Teologa w Chełmie. Kamień węgielny został położony 8 lipca 2001, zaś konsekracja świątyni miała miejsce 8 sierpnia 2004. Dokonał jej arcybiskup lubelski i chełmski Abel, fundator krzyża na kopule obiektu.

W cerkwi znajduje się dziewięć ikon ufundowanych przez wiernych oraz ikonostas wykonany w Kowlu. Budynek wzniesiony jest na planie krzyża greckiego z jedną cebulastą kopułą. Świątynia należy do parafii w Chełmie.

Pętla duża Przystanek 6

Współrzędne: N51° 11'7,28"; E23°31' 19,1"

Temat: Rezerwat Bagno Serebryskie

Obserwacje z wieży widokowej
Fot. W. Komorowski

Na terenie rezerwatu Bagno Serebryskie znajduje się punkt widokowy, z którego możemy obserwować rzadko spotykane w Europie torfowiska niskie. Rezerwat utworzony w 1991 roku obecnie zajmuje 377 ha. Jest to obszar występowania rzadkich gatunków ptaków wodno-błotnych. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują wodniczka, błotniak popielaty, kulik wielki, dubelt, kobus, bąk zwyczajny, podróżniczek, brodziec krwawodzioby i uszatka błotna.

Wodniczka jest gatunkiem zagrożonym w skali globalnej. Chełmskie Torfowiska Węglanowe są największym siedliskiem tego gatunku w Europie, dlatego można je nazwać ptakiem Polesia. Doliczono się tu 300 śpiewających samców. Wodniczka ma ciekawą strategię rozrodczą zwaną prosikuizmem oznacza to że każdy samiec jaki i samica może mieć wielu partnerów. Z tego powodu nazywa się ją wodniczką rozpustniczką.

Przedstawicielem rodziny czaplowntych występującym na tym terenie jest bąk zwyczajny. Charakteryzuje się maskującym upierzeniem, dzięki któremu jest słabo widoczny dla drapieżników, ale także i obserwatorów. Gdy wieje wiatr bąk porusza się wraz z falującą trzcina. Ptak wydaje rzadko słyszany dźwięk przypominający dmuchanie w pustą butelkę. Bąk zwyczajny poluje głównie w nowy na małe kręgowce i ryby. W rezerwacie rośnie wiele rzadkich gatunków roślin objętych ochroną m.in. kłoc wiewcowa, turzyca Baxbauma, turzyca Davalla, marzyca ruda. Pomiędzy podmokłymi łąkami znajdują się niewielkie kredowe wysepki zwane „grądzikami”.

Z wieży widokowej poza awifauną można również oglądać przemierzające torfowiska łosie i inne gatunki ssaków. Do obserwacji przydatne będą lornetki i lunety. Oglądanie stąd zachodu słońca to niezapomniane przeżycie.

Torfowisko Fot. W. Komorowski

Przystanek 6/7 punkt końcowy

Współrzędne: N51° 9' 23,67"; E23°37' 7"

Lokalizacja Dworzec PKP Brzeźno

Informacje praktyczne:

W rejon ostoi najłatwiej można dotrzeć własnym środkiem transportu lub komunikacją autobusową. Od najbliższej stacji kolejowej obszar dzieli kilka kilometrów. W rejonie obszaru przebiega znakowany szlak turystyczny "Bagien i Moczarów". Przecina on rezerwaty "Brzeźno" i "Bagno Serebryskie", w których znajdują się wieże widokowe. Ponadto przez teren drugiego z wymienionych rezerwatów przebiega ścieżka dydaktyczna, którą można przemierzać wyłącznie z przewodnikiem - pracownikiem Zarządu Chełmskich Parków Krajobrazowych. W Brzeźnie można odwiedzić Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny ChPK.

Trasa wiedzie przez tereny podmokłe. Niezbędnym elementem odzieży będą wysokie kalosze oraz peleryna przeciwdeszczowa. Tereny są tu dość ciężkie więc nawet w suchych miesiącach warto mieć ze sobą porządne, wysokie buty trekkingowe. Z racji wilgotności spodziewać należy się dużej ilości komarów więc warto się zaopatrzyć w środki odstraszające. Najważniejszym elementem przyrody ożywionej do obserwacji są tu ptaki. Warto więc uzbroić się w lornetkę bądź specjalistyczną lunetę ornitologiczną. Jeśli aparat to koniecznie z szybką migawką i dużym zoomem bądź teleobiektywem.

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI FUNDUSZ
ROZWOJU REGIONALNEGO

Warto zobaczyć:

Chełm a w nim Bazylikę p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny Zespół Pokatedralny, Kościół p.w. Rozesłania Świętych Apostołów Zespół Popijarski, Stare Miasto, Kościół p.w. Andrzeja Apostoła Klasztor Reformatów, Cerkiew Świętego Jana Teologa, Magistrat, Synagoga Mała, Chełmskie Podziemia Kredowe, Zabytkowa Kopalnia Kredy, Pałac Kretschmarów.

Imprezy cykliczne:

Chmielaki - Ogólnopolskie Święto Chmielarzy i Piwowarów w Krasnymstawie – organizowane od 41 lat rok rocznie w końcu sierpnia po żniwach chmielowych. Nazywane inaczej dożynkami chmielowymi. <http://www.chmielaki.pl/>

